

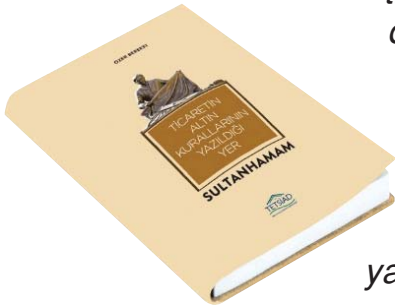

Derleyen: Kyra MENGEŞ

Khas Lisans öğrencisi

TİCARETİN ALTIN KURALLARINI YAZAN SEMT: SULTANHAMAM

“Sultanhamam’da bize ticareti öğrettiler, kişiliği öğrettiler, dürüst tüccar olmayı öğrettiler, dürüstlüğü öğrettiler, dürüst tüccar olmayı öğrettiler ki orada bu sözcüğün içerisinde yaşayan insanlar vardır.”
Zafer Katrancı-Sultanhamam Tüccarı

Ticaretin altın kurallarının yazıldığı bir yer Sultanhamam. Kimilerince bir hayat üniversitesi kimilerince Türk tekstilinin doğduğu yer olarak kabul edilen semt, tarihi yarımadanın ticarete yön veren en önemli semtlerinden birisi haline gelmeye Bizans döneminde başlıyor. Günümüzde birçok Türk tekstilcisinin iş hayatını doğurduğu semt olan Sultanhamam, üniversite okumaktan öte alaylı olmak teriminin uygulamasını bizlere gösteriyor. Türk tekstil tarihinde “Sultanhamam Kuralları”nı literatüre koymuş olan semt, ahilik döneminden hatırlarda kalan dürüstlük, çalışkanlık gibi değerleri de içerisinde barındırıyor. Yalnızca bir iş hayatı değil bir aile hayatı da yaratmış olan semt, sosyal sorumluluk bilinci ile hareket eden tüccarların yer aldığı bir saha olma özelliğinde.

Khas İletişim Fakültesi öğretim görevlisi Özer Bereket ve Pusula TV ekibi tarafından yaklaşık yedi aylık bir çalışma sonrasında 50 saate yakın tutulan görüşme kayıtları, fotoğraflar ve belgelerle hazırlanan Sultanhamam Belgeseli’nde yayınlanmayan içerikler “Ticaretin Altın Kurallarının Yazıldığı Yer: Sultanhamam” başlığı ile kitaplaştırıldı. Türkiye’nin bir tekstil ülkesi olarak ilerlemesinde çokça katkıları olan semt hakkında kitap içerisinde daha önce duyulmamış pek çok anı ve bilgi yer alıyor.

Geçmişte ticaretin daha çok deniz yolu ile yapıldığı düşünülünce muhteşem bir konum özelliği gösteren İstanbul’da Sirkeci ile Mahmutpaşa arasında kalan semt olarak konumlandırabileceğimiz Sultanhamam sur içi bölgesinde her daim önemli bir konuma sahip oluyor. Aşir Efendi Kütüphanesi, Büyük Valide Han, Büyük Yeni Han, Büyük Çorapçı Han, Kürkcü Hanı hakkında bilgi vererek bölgedeki camileri, mescitleri, yangınları ve depremleri anlatarak tarihe ışık tutan kitap Bizans döneminden günümüze Sultanhamam’ın hangi aşamalarla evrimleştiğini de anlatıyor. Bizans döneminden

Cumhuriyet dönemine gerçek tüccarlık ve gerçek esnaflığın kalbi olan semt için günümüzde maalesef ki “gerçek tüccarlık ve gerçek esnaflığın kalbiydi” ifadesini kullanmak zorunda kalıyoruz. Kitapta birçok duayen Sultanhamam tüccarının anıları ışığında insan hikayelerine rastlamak mümkün. Kendi içerisinde geliştirdiği stratejiler ve yaşam biçimiyle Sultanhamam tekstil dünyasına birçok özellik katmış durumda. Eserde babası Sultanhamam’da geliştirdiği satış stratejileri ile tanınan Eyüp Ensari bu stratejilerden birisini şöyle anlatıyor:

“Babam, özellikle Kayserili esnafı toplayarak şöyle bir plan yaptı, onlara şöyle dedi: ‘Siz, hiç korkmayın, bizden istediğiniz kadar malınızı alın götürün. Satarsanız parasını verin. Ama bir şartla, masraflarınız, dükkan kirası çıktıktan sonra kalan net karınızın %50’sini bana vereceksiniz.’” dedi.” Rahatça mal almaya başlayan esnaf için bu strateji Sultanhamam kültürünün de bir parçası haline geliyor.

Tüm Türkiye’ye satış yapma özelliği gösteren semt, hanlar içerisinde kaybolan küçük dükkanlardan günümüzdeki büyük tekstil sektörü haline Sultanhamam sayesinde geliyor. Popüler dönemlerinde işi iyi kavramış olanlar günümüzde arkasında bir servet bırakmış durumda. Ancak küçücük dükkanlara dahi ödenen yüksek hava paraları hatta bir anda yer bulabilmek için seneler boyunca beklenmesi gereken sıralar hala insanların hatırında yer alıyor. İstanbul dışından Sultanhamam’a alışverişe gelen esnaf ise Beyoğlu’nda konaklamaya korktuğu için her daim Sirkeci’de konaklıyor. Bunun yanı sıra giderek şehir dışındaki esnafı da kendi kültürü içerisine alan bölgedeki tüccarlar hangi gün hangi şehirlerden hangi esnafın alışverişe geleceğini bilir buna göre önceden hazırlığı yaparmış. Sultanhamam ekolünü günümüzde büyük bir tekstil üreticisi olan Erdoğan Aydemir “Eskiden bizim için satmak, onlar için de almak gerçekten bir zevkti.” diyerek anlatıyor. Sultanhamam’da hırsızlık olmaz, şehir dışından gelen esnaf bir zarfın içinde parayı verir arta kalan parayı da ileride geldiğinde kullanırmış. Gelen tüccarlar paralarını bankaya değil esnafın kasalarına bırakacak kadar esnafa güvenirmiş.

Günümüzde araç trafiğine genellikle kapalı olan Sultanhamam bölgesinde taşımacılık hala bölük sistemiyle hamallar ile birlikte yapılıyor. Ancak trafiğe kapalı yollar kamyonların ve tırların girişini engellediği için esnaf artık fazla kumaş getirmiyor. Geçmişte Anadolu’da yer alan kumaş fabrikalarından kumaşları alıp Sultanhamam’a getirenler yine tüccarlar oluyordu. 1950 senesine kadar Sümerbank fabrikalarından ve Anadolu’daki daha küçük fabrikalardan ürün alınırken Menderes hükümeti ile başlayan serbest ekonomi ile birlikte 1950’den itibaren çeşitli şehirlerde üretilmeye başlanan yeni ürünleri tüketicilere sunan yine Sultanhamam toptancıları oluyor. Yurt dışından ithal edilen kumaşların satış merkezi de Sultanhamam’dı.

Tüm Türkiye’yi giydiren tüccarlar ise önemini eksikliğinde bolca hissedebileceğimiz bir ihtiyaç olan kumaş satıcıları yani manufakturacılar. Manufakturacıları Yaşar Dodanlı “Tüccar ayrı şey, esnaf ayrı şey. Bir şehre düştüğünüz zaman, tüccar diye sorduğunuzda size bir manufakturacı gösterilir. Neden? Manufakturacılık temiz ve kaliteli bir meslektir. Eskiden beri, dünyanın her tarafında tercih edilmiş bir sanat. Tüccar, özüne sözüne güvenilen kimseye denir.

Menfaat ikinci plandadır.” şeklinde anlatıyor. Ali İhsan Erbil’e göre ise Sultanhamam o dönemin Paris’i.

Kitapta Sultanhamam ayrıca bir üniversite olarak da tanımlanıyor. Devamsızlık kabul etmeyen bu üniversite ders programını da uzun yıllara yaymış durumda. Örneğin, aynı zamanda 25 yılını futbola aday olan hem de bir mefruşatta işe girmiş olan Varujan Arslayan, Sultanhamam Üniversitesi’nden mezun olduktan sonra kendi dükkanını açarak geçmişini günümüze taşımış durumda. Burada çıraklıktan başlayan eğitimde tezgahartılığın ardından ustaların onaylarının alınmasıyla kendi iş yerlerini açabiliyorlardı. Bir dönem bakanlık yapmış olan Cavit Çağlar da “Ben üniversite tahsilimi Sultanhamam’da yaptım, benim üniversitem orası.” der.

Sultanhamam’da ticaretin yazılmamış dokuz tane kuralı da kitapta mevcut. İlk kuralın dürüstlük olduğu kurallar içerisinde verilen sözün tutulması büyük bir rol oynuyor. İkinci kural sözün senetten, çekten değerli olması. İşler karşılıklı sözlerle ve açık hesaplarla ilerletiliyordu. Üçüncü kural ise müşterilerini iyi tanıyacaksın, sağlam müşterin olacak. Bankaya yatırılmış ya da kasada saklanmış bir paranın o dönem önemi yoktu çünkü esnaf en güvenli paranın sağlam müşterideki olacağına inanıyordu. Dördüncü kural, yaptığın işi bileceksin. Müşteriye her zaman en iyi malı satmak mottosu bu kuralın içerisinde yer alıyor. Bir sonraki beşinci kural ise, çok çalışacaksın. İbadetin kazası olur, ticaretin kazası olmaz sözüne inanan esnaf öğle yemeğini evinden getirir saat sekizden önce dükkanını açardı. Altıncı kural, fiyatın makul olacak. Sultanhamam esnafında abartılı bir kar anlayışı olmamasının yanı sıra önem verilen şey sürümden kazanmaktı. Yedinci kural, anlaşmazlıklar burada çözümlenir. Problemler mahkemeye taşınmaz esnaf içerisinde saygı duyulan kişiler hakem konumuna getirilerek sorunlar çözümlenirdi. Sekizinci kural ise, özel yaşamında aşırıya kaçmayacaksın, çevrene saygın olacak. Gerek üzüntülü gerek sevinçli anlarında bir araya gelen dükkan sahipleri özel yaşantılarında da lüks yaşamamaya dikkat ediyordu. Son olarak dokuzuncu kural ise, yardımsever olacaksın. “Biz” olmayı seven esnaf eğer karşısındaki dükkan siftah yapmadıysa kendi müşterisini oraya yönlendirebiliyordu.

Cumhuriyet döneminden 1980’lere kadar popülerliğini koruyan Sultanhamam maalesef ki globalleşen dünyaya ayak uyduramadı. Artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak için farklı yerlerde Sultanhamamlar kurulmaya çalışıldı. Artan konfeksiyon üretimi ve ev tekstili ürünleri Sultanhamam vitrinlerinde yer almaya başlamıştı. 1991 senesinde bir grup Sultanhamamlı girişimci EVSİAD’ı (Ev Tekstili Sanayici ve İşadamları Derneği) kurdular. Derneğin amacı sektörün problemlerine çözümler üretmek ve meslek içi bağları güçlendirip dayanışmayı sağlamak. Dernek Türkiye’deki sektörün tanıtımını yapıp yurt dışında fuarlar düzenliyor aynı zamanda da yayınlar yapıyor. Son 30 yıl içerisinde Türkiye’de yapılan büyük yatırımlar tekstil alanında büyük yatırımları da beraberinde getirdi.

“Ticaretin Altın Kurallarının Yazıldığı Yer: Sultanhamam” kitabı içerisindeki anılar, fotoğraflar ve bilgiler ile birlikte Bizans’tan günümüze Sultanhamam tarihini önümüze seriyor. “Nerede kaldı o eski esnaflık” serzenişlerinin sebebini öğrenmek istiyorsanız bu kitap sizin için doğru bir adres olacaktır.